

FELSEFE TARİHİ 4
MACHIAVELLI'DEN ENCYCLOPÉDIE'YE

UMBERTO ECO (1932-2019)

Gülün Adı ve *Foucault Sarkacı* gibi romanlarıyla bir anda dünya çapında tanınan Umberto Eco, aynı zamanda ortaçağ tarihi, estetiği ve göstergebilim uzmanıdır.

1971'den bu yana Bologna Üniversitesinde profesör olarak çalışan Eco yapısalcılık sonrası göstergebilim gelişmelerine önemli katkılarıyla tanınmaktadır. Yüksek lisans ve doktora çalışmalarını Thomasçılık üzerine yapan Eco'nun çalışmaları 1960'ların ortasından itibaren öncü yapıtlara, kitle kültürüne yönelmiştir. Son dönemlerdeyse edebiyat eleştirileri, tarih ve iletişim yazıları önemli bir yer tutmaktadır. Roland Barthes'tan sonra, "ayrıntıların anlamı" ya da "ayrıntıların sosyolojisi" adı verilen anlayışın temellerini atan Umberto Eco'nun pek çok eseri Türkiye'de yayımlandı.

Alfa'daki kitapları: *Ortaçağ 1* (2014), *Ortaçağ 2* (2014), *Ortaçağ 3* (2015), *Ortaçağ 4* (2015), *Popüler Roman Kahramanları* (2017), *Antik Yunan* (2017), *Antik Yakındoğu* (2019). 16. Yüzyıl (2019), *Felsefe Tarihi 1* (2020), *Felsefe Tarihi 2* (2020), *Felsefe Tarihi 3* (2021).

RICCARDO FEDRIGA

Bologna Üniversitesinde Felsefe ve İletişim Bölümünde öğretim üyesidir. Milano Devlet Üniversitesi Felsefe Bölümü mezunu olup felsefe tarihi ve fikirlerin ve okumanın tarihi üzerine çalışmaktadır.

Başlıca eserleri: *La Sesta Prosa: discussioni medievali su prescienza, libertà e continenza*; *Metter le brache al mondo: Compatibilismo, conoscenza e libertà*.

LEYLA TONGUÇ BASMACI

İstanbul'da doğdu. İtalyan Lisesinde okuduktan sonra, Boğaziçi Üniversitesi İngiliz Dili ve Edebiyatı Bölümünden mezun oldu. Pennsylvania State University'de karşılaştırmalı İngiliz ve İtalyan edebiyatları alanında yüksek lisans derecesi aldı. İstanbul İtalyan Kültür Heyetinde İtalyanca öğretmenliği, Dünya Yayınevinde metin yazarlığı ve çevirmenlik yaptıktan sonra, uzun süre British Council İstanbul ofisinde Sanat Etkinlikleri Sorumlusu olarak görev yaptı. Halen İtalyanca ve İngilizceden çeviriler yapıyor.

Felsefe Tarihi 4: Machiavelli'den Encyclopédie'ye

© 2018, ALFA Basım Yayım Dağıtım San. ve Tic. Ltd. Şti.

Storia della filosofia 4: Da Macchiavelli all'Encyclopedie

© EM Publishers SRL

Bu kitap ELCOST Intl. Literary Agency ile yapılan anlaşma ile yayımlanmıştır.

Kitabın Türkçe yayım hakları Kalem Ajans aracılığıyla Alfa Basım Yayım Dağıtım Ltd. Şti.'ne aittir. Tanıtım amacıyla, kaynak göstermek şartıyla yapılacak kısa alıntılar dışında, yayıncının yazılı izni olmaksızın hiçbir elektronik veya mekanik araçla çoğaltılamaz. Eser sahiplerinin manevi ve mali hakları saklıdır.

Yayıncı ve Genel Yayın Yönetmeni M. Faruk Bayrak

Genel Müdür Vedat Bayrak

Yayın Yönetmeni Mustafa Küpüşoğlu

Dizi Editörü Kaan Özkan

Çeviren Leyla Tonguç Basmacı

Kapak Tasarımı Adnan Elmasoğlu

Sayfa Tasarımı Ali Rıza Yatı

ISBN 978-625-449-513-7 (Karton Kapak)

ISBN 978-625-449-057-6 (Karton Kapak Takım)

ISBN 978-625-449-512-0 (Ciltli)

ISBN 978-625-449-056-9 (Ciltli Takım)

1. Basım: Şubat 2022

Baskı ve Cilt

Melisa Matbaacılık

Çiftelavuzlar Yolu Acar Sanayi Sitesi No: 8 Bayrampaşa-İstanbul

Tel: 0(212) 674 97 23 Faks: 0(212) 674 97 29

Sertifika no: 45099

Alfa Basım Yayım Dağıtım San. ve Tic. Ltd. Şti.

Alemdar Mahallesi Ticarethane Sokak No: 15 34110 Çağaloğlu-İstanbul

Tel: 0(212) 511 53 03 (pbx) Faks: 0(212) 519 33 00

www.alfakitap.com - info@alfakitap.com

Sertifika no: 43949

**FELSEFE
TARİHİ**

EDİTÖR
**UMBERTO ECO &
RICCARDO FEDRIGA**

Machiavelli'den Encyclopedie'ye

ÇEVİREN: LEYLA TONGUÇ BASMACI

ALFA

İçindekiler

13 Modernitenin Doğuşu

15 Siyasetin Doğuşu - *Corrado Vivanti*

KÜLTÜREL ORTAM

28 Keşifler ve Buluşlar - *Corrado Vivanti*

34 Thomas More ve Ütopya - *Luca Pinzolo*

40 Felsefe ve Protestan Reformu - *Antonio Clericuzio*

50 Montaigne ve Modern Kuşkuculuğun Yenilikleri -
Gianni Paganini

65 İnsan ve Evren - *Corrado Vivanti*

METİNLER

76 **M1** Niccolò Machiavelli, *Prens, XVIII*

78 **M2** Jean Bodin, *Cumhuriyetin Altı Kitabı*

79 **M3** Thomas More, *Ütopya*

80 **M4** Rotterdamlı Erasmus, *Özgür İrade Üzerine
Tartışma veya Deneme*

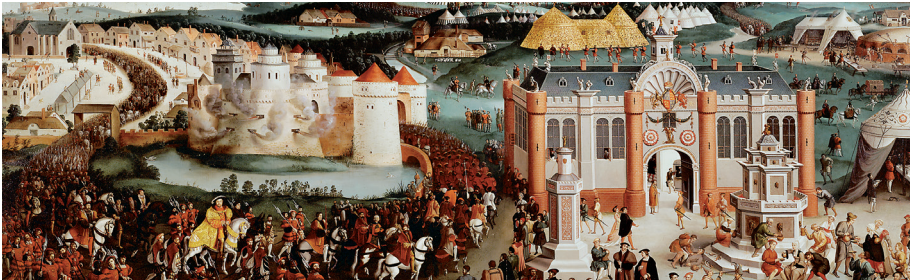
81 **M5** Martin Luther, *Hıristiyanlığın Özgürlüğü Üzerine*

82 **M6** Michel de Montaigne, *Pişmanlık Üzerine*

83 **M7** Nicolaus Copernicus, *Commentariolus,
Gökcisimlerinin Dönüşleri Üzerine
Kısa Bir Özet*

DAHA AYRINTILI BİLGİ

86 Mantık ve Yöntem - *Riccardo Pozzo*

95 XVI ile XVII. Yüzyıllar Arasında Doğa ve Büyü

97 Paracelsus - *Antonio Clericuzio*

KÜLTÜREL ORTAM

- 104 Maddenin Karşılaştırmalı Kuramları - *Antonio Clericuzio*
- 111 Giovambattista Della Porta - *Antonio Clericuzio*
- 115 Girolamo Cardano - *Antonio Clericuzio*
- 123 Hermetik Bilimler, Mnemoteknik, Dünya Sahnesi - *Umberto Eco*
- 133 Bernardino Telesio - *Elisabetta Scapparone*
- 139 Giordano Bruno - *Nicoletta Tirinnanzi*
- 147 Tommaso Campanella - *Germana Ernst*

METİNLER

- 160 M1 Paracelsus, *Paragranum Kitabı*
- 161 M2 Bernardino Telesio, *Şeylerin Doğası Üzerine*
- 162 M3 Giordano Bruno, *Neden, İlke ve Bir Üzerine*
- 163 M4 Tommaso Campanella, *Güneş Ülkesi*
- 165 M5 Giulio Cesare Vanini, *Ölümlülerin Kraliçesi ve Tanrıçası Doğanın Harika Gizemleri Üzerine*

DAHA AYRINTILI BİLGİ

- 167 XVI ile XVII. Yüzyıllar Arasında Kozmolojik Tartışmalar ve İnsan Merkezli Düşüncenin Çöküşü - *Luca Bianchi*

179 Felsefe ve Yöntem

181 Francis Bacon - *Giulio Blasi*

KÜLTÜREL ORTAM

192 Yeni Bilimi Yazmak ve Aktarmak - *Antonio Clericuzio*

200 Galileo Galilei - *Antonio Clericuzio*

215 Ontoloji, Özgürlük ve Metafizik: Skolastik
Gelenekler - *Riccardo Fedriga ve Roberto Limonta*

224 René Descartes - *Gianluca Mori*

254 Isaac Newton - *Antonio Clericuzio*

METİNLER

266 M1 Francis Bacon, *Novum organum*

267 M2 Galileo Galilei, *Christine de Lorraine'e Mektup*

268 M3 Galileo Galilei, *Ayarcı*

269 M4 René Descartes, *Yöntem Üzerine Konuşma*

270 M5 René Descartes, *İnsan Üzerine İnceleme*

271 M6 René Descartes, *Metafizik Üzerine Düşünceler*

272 M7 Isaac Newton, *Doğal Felsefesinin
Matematiksel İlkeleri*

DAHA AYRINTILI BİLGİ

273 XVII. Yüzyılda Bilim ve Felsefe: Galileo Örneđi -
Luca Bianchi

285 XVII ile XVIII. Yüzyıllar Arasında Akıl, Hakikat ve Tarih

287 Thomas Hobbes - *Vittorio Morfino*

298 Blaise Pascal - *Riccardo Fedriga*

KÜLTÜREL ORTAM

312 XVII. Yüzyıl: Karmaşık Bir Yüzyıl -

Vittorio Beonio Brocchieri

318 Baruch Spinoza - *Umberto Eco*

329 Malebranche ve Vesilecilik - *Riccardo Fedriga*

343 John Locke - *Umberto Eco*

354 Gottfried Leibniz - *Massimo Mugnai*

369 XVII ile XVIII. Yüzyıllar Arasında Giambattista Vico -
Giuseppe Cacciatore

METİNLER

- 379 M1 Thomas Hobbes, *Leviathan*
380 M2 Thomas Hobbes, *Leviathan*
381 M3 Blaise Pascal, *Düşünceler*
382 M4 Baruch Spinoza, *G.E. Shuller'e LVIII. Mektup*
384 M5 Nicolas Malebranche, *Doğa ve İnanç Üzerine İnceleme*
385 M6 John Locke, *İnsanın Anlama Yetisi Üzerine Bir Deneme*
386 M7 Gottfried Wilhelm Leibniz, *Monadoloji*
387 M8 Gottfried Wilhelm Leibniz, *Monadoloji*
388 M9 Giambattista Vico, *Yeni Bilim İlkeleri. 1744 Baskısı*

DAHA AYRINTILI BİLGİ

- 390 Matematik ve Geometri - *Paolo Conte*

Modernitenin Doğuşu

Machiavelli, *Prens*

Martin Luther,
De servo arbitrio Francia

More, *Ütopya*

Luther, Protestan Reformunu
başlatacak olan tezini yayımlar

Rotterdamlı Erasmus,
De libero arbitrio

Nicolaus Copernicus,
*De revolutionibus
orbium coelestium*

Tycho Brahe, *De nova stella*

Michel de Montaigne,
Denemeler (I-II. kitaplar, 1. baskı)

Johannes Kepler,
Astronomia nova

1492

Kastilyalı Isabella ve Katolik Ferdinand
Granada Krallığını fetheder;
Amerika keşfedilir

1503

II. Julius'un
papalığı

1513

1515

1516

1517

I. François de Valois'nun krallık dönemi

1519

1524

Almanya ve İspanya, V. Charles'ın
imparatorluk dönemi

1527

Roma'nın yağmalanması

1543

III. Paulus Roma'da
Engizisyon'u tesis eder

1545

Trent Konsili başlar

1547

1556

1573

1580

Papa XIII. Gregorius,
Gregoryen takvimini oluşturur

1582

1598

Nantes Emirnamesi

1609

MODERNİTENİN DOĞUŞU

Tarihi dönemselleştirmeler, disiplinlere göre farklılık gösterir. Sanat alanında Rönesans gibi bir kavramın XV. ve XVI. yüzyılların büyük kısmını kapsadığı kesindir (gerçi bazı tarihçilere göre Rönesans, Raffaello'nun ölüm yılı olan 1520'de biter ve hemen sonrasında Maniyerizm başlar). Edebiyat alanında İtalyan olmayan bazı tarihçilere göre Rönesans en azından Petrarca ve Boccaccio'yla başlar. Felsefe alanında da kimilerine göre Hümanizm ve Rönesans, ortaçağ düşüncesinin yeni bir bölümü niteliğindedir. Ancak, XV ile XVI. yüzyıllar arasında kesin bir ayırım belirlemek mümkün olsa bile, felsefi düşünce bu geçiş döneminde (yıllar veya onyıllar şeklinde hesaplanamayacak) derin değişimlerden geçer.

İki yüzyıl arasındaki geçiş sürecinde meydana gelen bazı olaylar felsefe tarihiyle doğrudan bağlantılı olmasa da felsefi düşünceye göz ardı edilmesi imkânsız bazı değerlendirmeler dayatır. İşte, size felsefeyle bağlantılı olmayan birkaç tarih. 1492'de Amerika'nın keşfi sonucunda Avrupa kültürü yeni sorunlara maruz kalır ve yeni uygarlıklarla karşılaşır; İber Yarımadasının Mağribilerden kurtuluşu sonucunda Avrupa devletleri arasında yeni dengeler oluşur ve Yahudilerin İspanya'nın Müslümanlardan alınan bölgelerden sürülmesi, Yahudi kültürünün ve özellikle Kabala kültürünün Güney Avrupa'nın tamamına yayılmasıyla sonuçlanır.

1543'te Copernicus'un *De revolutionibus orbium coelestium* [Gök cisimlerinin Dönüşleri Üzerine] adlı eserinin yayımlanmasıyla evrenin geleneksel algısı tersine döner, Güneş evrenin merkezine, Dünya da kenarına yerleştirilir; Galileo, Kepler ve Newton'a daha zaman vardır, ama bu gelişmeler yüzyılın kültürü üzerinde derin bir iz bırakır; artık geriye dönüş söz konusu değildir.

Luther ve tezleriyle Protestan Reformunun 1517 yılında başladığı fikri kabul görür: Bu büyük sarsıntının etkisi, olanlara karşı olsun veya olmasın, Avrupa toplumunun tamamının teolojik, felsefi ve hermeneutik düşüncesini kapsar. Trent Konsilinin başladığı ve yeni Katolik Kilisesi ile Cizvitlerin doğduğu 1545 tarihi bile o tarihi depremle bağlantılıdır.

Thomas More veya Rotterdamlı Erasmus gibi, yüzyılın felsefe tarihinin önemli şahsiyetleri, sonuçları üzerimizde etkili olmaya devam eden bu çılgın açıcı harekette önemli bir rol oynayacaktır. XV ile XVI. yüzyıllar arasındaki geçiş sürecinde Avrupa devletlerinin, nihai şekillerini kazandıklarını ve dönemin en parlak zihinlerinden bazılarının bu devletlerin meşruluğu ve yeni bir devlet

kuramı için uğraş verdiğini eklemek gerekir. Machiavelli veya Bodin gibi düşünürler, kendilerine ne gözle bakılırsa bakılsın (zira farklı siyaset anlayışlarını ifade ederler), Avrupa'nın bu yeni siyasi durumu konusunda iki farklı kuramsal çözüm sunmaya çalışırlar.

Bu arada Bodin gibi krallık otoritesinden taraf olan siyasi düşünürlerin de, Montaigne gibi bireyci kuşkucuların da öne sürdüğü hoşgörü fikri ancak sonraki yüzyıllarda tam anlamıyla geliştirilecektir. Daha önceleri, yeni başrol oyuncusu insan ile evren arasında ahenk tesis edilmeye çalışılırken, insan artık evrenle kendi başına boy ölçüşür ve evrenin gizemini çözmek için başvurduğu araçların geçici, dünyevi ve hatalı olduğunun bilincindedir; hatta Machiavelli veya Guicciardini'yle insan, teolojiye başvurmadan, hayal kırıklığına uğramış, gerçekçi bir yaklaşımla dünyaya karşı "pragmatik" bir şekilde davranmaya karar verir.

XVI. yüzyıl filozoflarının bize çok yabancı olduğunu düşünebilir, bizi onlara neyin bağladığını sorgulayabiliriz. Ancak biz, günümüzdeki halimizi onlara borçluyuz, çünkü onlar, önceki yüzyıllara kıyasla farklı bir şekilde düşünülen yeni bir çağı başlattılar. Bu açıdan, "Rönesans" şeklindeki metaforu kabul edebiliriz. Burada gerçek anlamda yeniden doğuş değil de önceki söylemlerin ağır ağır değişimi kastediliyorsa da yenilenmenin, kırılmanın, dünya düzeninin değişime tâbi olduğu ve bilimden (Copernicus, Kepler, Brahe) Kutsal Metinlerin yorumuna (Luther ve Erasmus), onu değiştirecek olanların biz olduğu inancının söz konusu olduğu kesindir. Başkaları tarafından da belirtildiği gibi, bu tavrı "Prometeusvari"dir.

SIYASETİN DOĞUŞU

Corrado Vivanti

Dönüşüme Uğramış Bir Dünya

XVI. yüzyıl başlarında uluslararası ekonomik ve siyasi ilişkilere yeni alanlar açılır, dünyanın sınırları genişler ve o âna kadar kimsenin bilmediği beşeri bir potansiyel ve mali kaynaklar baskın hale gelir. Bu tabloda siyaset sahnesinin kahramanları, İtalya üzerinde hâkimiyet kurmaya çalışan Fransa ve İspanya gibi büyük devlet yapılarıdır sadece. "Devlet" terimi bu yüzyılda şekillenir ve kabul görür.

Büyük Monarşiler

Fransa, İngiltere'ye karşı yürüttüğü Yüz Yıl Savaşlarının olumlu sonucu ardından hızla büyük güç statüsünü geri kazanır. 1481'de Anjou Hanedanının ortadan kalkmasıyla Provence ve Anjou bölgeleri Fransa'nın krallarına bağlan-

Friedrich Bouterwek, *Camp du Drap d'Or'da I. François ile VIII. Henry Arasında Karşılaşma*, 1520, Versailles, Musée National du Château

cak, bir dizi evlilik sonucunda Bretonya da krallığa eklenecektir. Aynı dönemde Kastilya ve Aragon krallıkları, kralları olan Kastilyalı Isabella ve Katolik Ferdinand'ın evlenmesi sonucunda birleşir ve 1492'de onlara İber Yarımadasındaki Arap hâkimiyetinden geriye kalan son bölge olan Granada Krallığı, ardından da Pirene Dağlarının ötesindeki Navarra da eklenir. Bu arada Katolik krallar, okyanusun ötesindeki Amerika topraklarına da hâkim hale geleceklerdir. İki monarşi, İtalya üzerinde egemenlik kurmak amacıyla XVI. yüzyılın ilk yarısının tamamı boyunca birbirleriyle savaşır.

Devlet Kavramı

Ülkelerin sahip olduğu toprakların giderek büyümesi ve iktidarın merkezileşmesinin yanında savaşların giderek uzamasından dolayı, artık ateşli ve ağır silahlara sahip olan askeri güçlerin giderek daha geniş şekilde kullanımı ve artan masrafı, idari sistemlerin farklı şekilde düzenlenmesini ve gelirlerin yeni bütçelerle orantılı olmasını gerektirir: Böylelikle "kamusal mal"ın gelişimine ve dönüşümüne tanık oluruz ve "devlet" teriminin de tam bu yüzyılda şekillenip kabul görmesi rastlantı değildir. Modern anlamıyla "*stato*" [devlet] kelimesi İtalyancada 1550 yılına doğru ortaya çıkar ve XVI. yüzyılın ikinci yarısında hızla yaygın hale gelir. Fransızca *état* kelimesi de birkaç on yıl gecikmeyle de olsa bir o kadar rağbet görür. Bu durum, XVI. yüzyılda siyasi duyarlılıkların ve düşüncenin bu kavramın etkisi altında kaldığı anlamına gelir. Bu kavramı Jean Bodin'in kuramsal düşüncelerinin tamamında bulmak mümkündür ve Bodin ile Machiavelli arasında özellikle bu konuda zımni bir diyalog gelişir. Machiavelli ile Bodin'i, bu yeni çağın sorunları üzerine düşüncelerin ve ortaya çıkan yenilikçi siyasi düşüncenin en simgesel isimleri olarak görmemiz mümkündür.

Machiavelli ve Siyasetin Bağımsızlığı

Rönesans döneminde siyasetin doğuşu, kadim metinlerin yeniden keşfedilmesinin sonucu değildir: Ortaçağ teolog ve filozofları Aristoteles ile Platon'un bu konudaki eserleriyle haşır neşir idiyse de onlara göre dünyanın düzeni genelde metafiziksel kaygularla bağlantılıydı. Niccolò Machiavelli'nin (1469-1527) 26 Ağustos 1513'te, arkadaşı Francesco Vettori'ye yazdığı mektupta kullandığı, "Aristoteles'in parçalanmış cumhuriyetler konusunda ne dediğini bilmiyorum," şeklindeki ifade, onun düşüncelerini genel anlamda yansıtır; nitekim Machiavelli, modern siyasi olay ve olguların anahtarını klasik yazarlarda bulamaz ve zaten soyut modellere inanmaz: "Birçokları ne görülmüş ne de duyulmuş cumhuriyetler ve krallıklar hayal etmiştir," halbuki "doğrudan fiili hakikatin peşinden gitmek" gereklidir (*Prens*, XV). Ama "fiili hakikat," izlenmesi ve taklit edilmesi gereken örnekler içerebilecek geçmiş olayları bilmenin faydasız oldu-